

Onderwijs in Rusland

Een van de terreinen waar de Sovjet-Unie in uitblonk was onderwijs. Het onderwijs was toegankelijk, goed en gratis. Vergeleken met de Sovjet-Unie is de algemene indruk dat de situatie in het huidige Russische onderwijs verslechterd is. Niettemin blijkt uit [Education at a glance 2012](#) van de OESO uit september 2012 dat het opleidingsniveau van Russen en de onderwijsuitgaven zijn gestegen.

Jan Limbeek

Van de volwassen Russen heeft 88 procent ten minste middelbaar onderwijs gevolgd en 54 procent hoger onderwijs. In de (ontwikkelde) OESO-landen¹ liggen deze percentages met respectievelijk 74 en 31 procent een stuk lager. Rusland is geen lid van de OESO, maar werkt wel nauw samen met de organisatie. In de leeftijdsgroep 25-34 jaar heeft 55 procent hoger onderwijs gehad. Slechts drie OESO-landen doen het beter. Hoewel het opleidingsniveau van de Russen nog steeds stijgt, neemt ze niet zo snel toe als in de meeste andere landen omdat communistisch Rusland ook al een hoge onderwijsparticipatie kende.

Tabel 1 Russisch onderwijs: participatie, resultaten en uitgaven

	Rusland	OESO-gemiddelde	Ruslands rangorde ¹
Aanmeldingsniveau			
3-jarigen (voorschools onderwijs)	68%	66%	20 van 36 landen
4-jarigen (voorschools en basis onderwijs)	75%	81%	26 van 38 landen
5-14-jarigen	93%	96%	38 van 39 landen
Aandeel bevolking dat maximaal basis onderwijs heeft gehad			
25-64 jarigen	3%	...	28 van 37 landen
Aandeel bevolking dat ten minste hoger middelbaar onderwijs (<i>upper secondary</i>) heeft bereikt²			
25-64 jarigen	88%	74%	7 van 40 landen
25-34 jarigen	91%	82%	8 van 36 landen
55-64 jarigen	71%	62%	15 van 36 landen
Aandeel bevolking dat hoger (tertiair) onderwijs heeft bereikt²			
25-64 jarigen	54%	31%	1 van 41 landen
25-34 jarigen	55%	38%	4 van 37 landen
55-64 jarigen	44%	23%	2 van 37 landen
Aanmeldingsniveau in het hoger onderwijs			
Beroepsprogramma's (tertiair-B)	29%	17%	6 van 33 landen
Universiteit (tertiair-A)	66%	62%	12 van 36 landen
Jaarlijkse uitgaven per student (in dollars)			
Middelbaar (secundair) onderwijs	4.325	9.312	31 van 37 landen
Hoger (tertiair) onderwijs	7.749	13.728	31 van 37 landen
Totale (publieke en particuliere) uitgaven aan onderwijs			
Percentage van het bbp	5,5%	6,2%	28 van 37 landen
Aandeel van particuliere uitgaven aan onderwijsinstellingen			
Basis en middelbaar onderwijs (incl. post secundair)	2,8%	8,8%	25 van 32 landen
Hoger onderwijs	35,4%	30%	9 van 31 landen
Alle niveau's	15,2%	16%	13 van 30 landen

Opm. De leerplicht in Rusland begint bij 6,5 jaar, maar ouders sturen hun kind doorgaans pas op 7-jarige leeftijd naar school omdat de algemene opinie is dat kinderen op latere leeftijd meer profiteren van onderwijs.

¹ Hoe lager hoe beter; ² Referentiejaar 2002

Bron: www.oecd.org/edu

¹ De 34 OESO-landen zijn de 26 Europese landen (inclusief Israël en Turkije), Australië, Chili, Canada, VS, Nieuw Zeeland, Korea, Japan, Mexico. De OESO werkt samen met de BRICS-landen (Brazilië, Rusland, India, Indonesië, China en Zuid-Afrika).

In vrijwel elk OESO-land stegen de onderwijsuitgaven sneller dan de groei van de economie, maar in Rusland verreweg het snelst. De Russische onderwijsuitgaven waren in 2009 ten opzichte van het jaar 2000 144 procent hoger en ten opzichte van 2005 60 procent hoger². In de OESO-landen stegen ze met 15 procent. Als percentage van het bbp verdubbelden de onderwijsuitgaven bijna van 2,9 procent in 2000 en 2005 naar 5,5 procent in 2009, terwijl het bbp zelf in dezelfde periode met ruim de helft is toegenomen. In 2009 kromp Ruslands bbp met 7,8 procent en stegen de onderwijsuitgaven met 6 procent. De overheidsuitgaven voor het totale onderwijs zijn ruimschoots verdubbeld en voor hoger (tertiair³) onderwijs verdrievoudigd.

Toch blijven de uitgaven achter bij het OESO-gemiddelde van 6,2 procent bbp. In 2009 gaf de Russische overheid per leerling 42 procent minder uit dan het OESO-gemiddelde, 5.354 om 9.249 dollar⁴. Aan een scholier (inclusief post-secundair onderwijs) besteedde Rusland de helft minder, 4.325 dollar om 8.617 gemiddeld in de OESO-landen. Van de totale uitgaven aan onderwijs gaat slechts 43 procent naar basis, middelbaar en vervolgonderwijs (primair en secundair⁵ onderwijs). Dit is het laagste aandeel van alle OESO-landen.

Er zijn veel tertiaire studenten in Rusland omdat de toelatingseisen betrekkelijk laag zijn en de combinatie studie-werk betrekkelijk makkelijk is. Meer dan de helft van de tertiaire studenten zijn part-timers. Door de grote studentenaantallen is er per student minder geld beschikbaar dan gemiddeld in de OESO, ondanks het feit dat Rusland in 2009 aan tertiair onderwijs méér uitgaf dan het OESO-gemiddelde (1,8 procent van het Russische bbp om 1,6 procent bbp van de OESO-landen). Per (tertiaire) student gaf Rusland 44 procent minder uit dan het OESO-gemiddelde, 7.749 om 13.719 dollar. Aan niet-tertiair onderwijs gaf Rusland veel minder uit, 2,4 procent bbp om 4,0 procent in de OESO-landen.

De eerste grafiek van figuur 1 laat zien dat Rusland in 2009 na India het minst van alle onderzochte landen uitgaf aan lager en middelbaar onderwijs (2,4% bbp) en juist bovengemiddeld aan hoger onderwijs. Niet zichtbaar in de grafieken en tabel is dat Rusland bij de landen zit die het meest uitgeven aan voorschools onderwijs, namelijk 0,9 procent bbp (ga hiervoor naar tabel 3 onderaan dit stuk). De betrekkelijk hoge uitgaven aan voorschools onderwijs kunnen waarschijnlijk verklaard worden uit de late leerplicht en Poetins beleid om het krijgen van kinderen te stimuleren.

De belangrijkste reden voor de lage uitgaven aan onderwijs, met name aan lager en middelbaar onderwijs, zijn de lage salarissen van het onderwijsgevend personeel. In de campagne voor de presidentsverkiezingen van 2012 beloofde Poetin dat leraren al in 2013 evenveel gaan verdienen als het regionale gemiddelde. Hij beloofde bovendien dat professoren aan de universiteit hun regionale salaris geleidelijk zien verdubbelen in 2018. Deze maatregelen kosten de komende drie jaar 153 miljard roebel (zo'n vier miljard euro), bijna tweederde van de 243 miljard roebel voor verhoging van de ambtenarensalarissen.

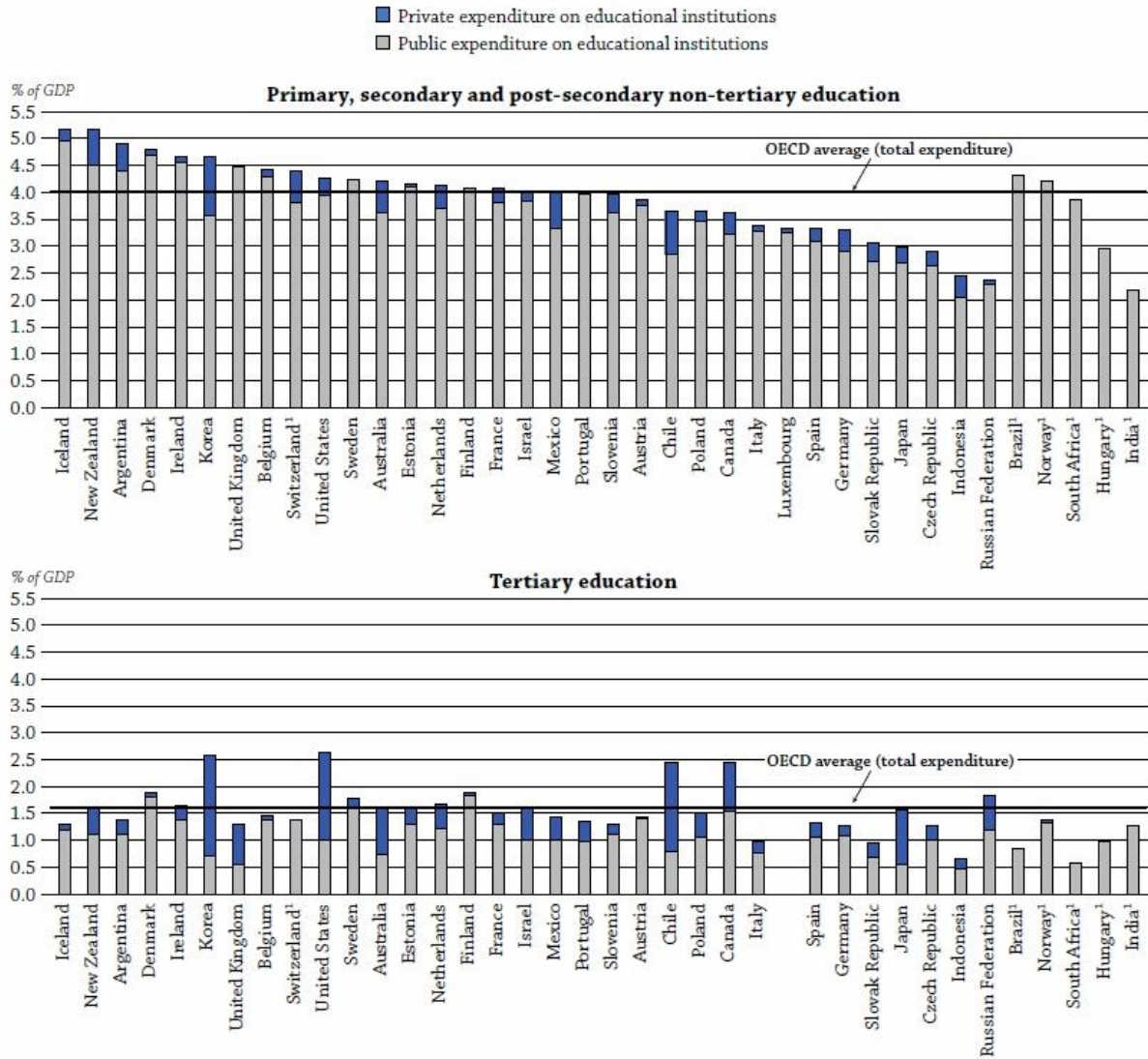
² Een deel van de groei in de uitgaven wordt verklaard door inflatie en de waardevermeerdering van de ppp-dollar.

³ Tertiair onderwijs is de verzamelterm voor het hoger beroepsonderwijs, het wetenschappelijk onderwijs en het particulier onderwijs op dit niveau.

⁴ Alle vermelde dollarbedragen zijn omgerekend volgens de purchasing power parity wisselkoers. PPP-dollars houden rekening met de werkelijke koopkracht in een land. Ze beogen de koopkrachtverschillen tussen landen te elimineren. Met een gegeven geldsom in ppp kan men in elk land dezelfde hoeveelheid goederen en diensten kopen zodat internationale vergelijkingen beter gemaakt kunnen worden.

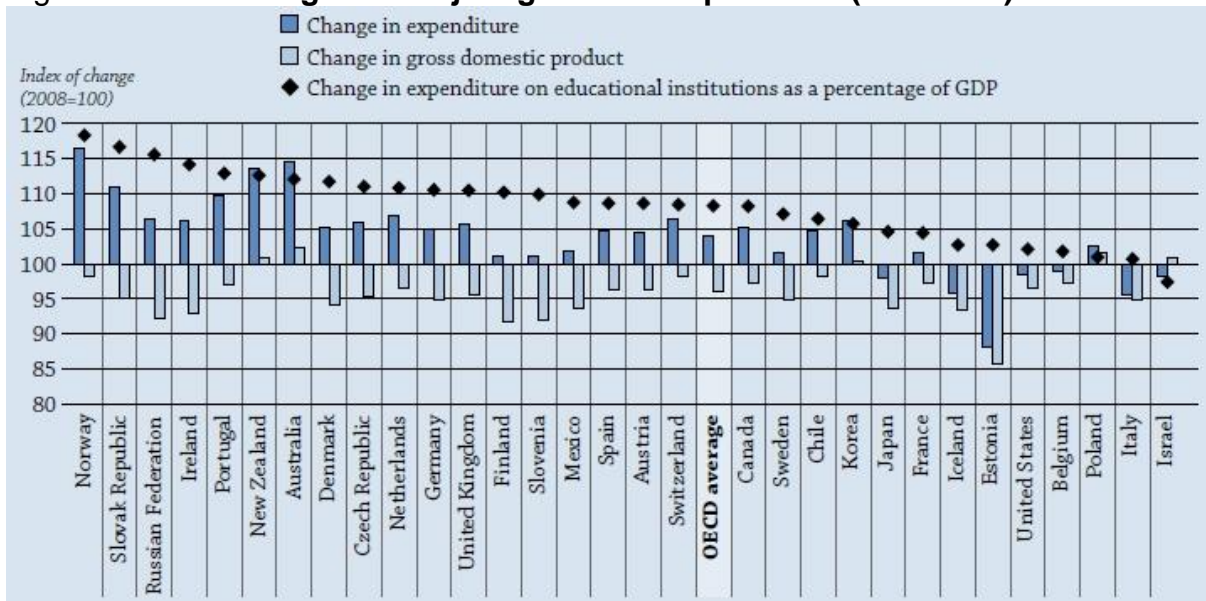
⁵ Secundair onderwijs is de verzamelterm voor voortgezet onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs, volwasseneneducatie en particulier onderwijs op dit niveau bedoeld voor leerlingen vanaf ongeveer 12 jaar.

Figuur 1 Onderwijsuitgaven als percentage bbp (2009)

Bron: Education at a glance 2012 OECD (2012), p. 239

Figuur 2 Verandering onderwijsuitgaven en bbp in 2009 (2008=100)

Bron: Education at a glance 2012 OECD (2012), p. 241

Tabel 2 Verandering onderwijsuitgaven (publiek en privaat) op verschillende niveaus: 1995, 2000, 2005, 2009 (% bbp)

	noten	Primair en (post-) secundair				Tertiair				Totaal			
		'95	'00	'05	'09	'95	'00	'05	'09	'95	'00	'05	'09
Australië		3,4	3,6	3,6	4,2	1,6	1,4	1,5	1,6	5,0	5,2	5,3	6,0
Oostenrijk		4,2	3,9	3,7	3,9	1,2	1,1	1,3	1,4	6,1	5,5	5,5	5,9
België		...	4,1	4,1	4,4	...	1,3	1,2	1,5	...	6,1	6,0	6,7
Canada	1, 2	4,3	3,3	3,7	3,6	2,1	2,3	2,7	2,5	6,7	5,9	6,5	6,1
Chili	3	3,4	3,6	1,8	2,5	5,7	6,8
Tsjechië		3,3	2,7	2,9	2,9	0,9	0,8	1,0	1,3	4,8	4,0	4,5	4,8
Denemarken	2	4,0	4,1	4,5	4,8	1,6	1,6	1,7	1,9	6,2	6,6	7,4	7,9
Estland	4	4,9	4,5	4,0	4,2	1,1	1,2	1,3	1,6	6,7	6,2	5,8	6,3
Finland		4,0	3,6	3,9	4,1	1,9	1,7	1,7	1,9	6,3	5,6	6,0	6,4
Frankrijk		4,5	4,3	4,0	4,1	1,4	1,3	1,3	1,5	6,6	6,4	6,0	6,3
Duitsland		3,4	3,3	3,2	3,3	1,1	1,1	1,1	1,3	5,1	4,9	5,0	5,3
Griekenland	2	2,0	2,7	2,8	...	0,6	0,8	1,5	...	2,7	3,6	4,3	...
Hongarije	4	3,2	2,8	3,3	3,0	0,8	0,9	0,9	1,0	4,8	4,4	5,1	4,8
IJsland		...	4,8	5,4	5,2	...	1,1	1,2	1,3	...	7,1	8,0	8,1
Ierland		3,8	2,9	3,4	4,7	1,3	1,5	1,1	1,6	5,2	4,4	4,5	6,3
Israel		4,6	4,3	4,0	4,0	1,7	1,9	1,9	1,6	7,8	7,6	7,5	7,2
Italië		3,5	3,1	3,1	3,4	0,7	0,9	0,9	1,0	4,6	4,5	4,4	4,9
Japan	2	3,1	3,0	2,9	3,0	1,3	1,4	1,4	1,6	5,0	5,0	4,9	5,2
Korea		...	3,5	4,1	4,7	...	2,2	2,3	2,6	...	6,1	6,7	8,0
Luxemburg		3,7	3,3
Mexico		3,7	3,5	4,0	4,0	1,0	1,0	1,2	1,4	5,1	5,0	5,9	6,2
Nederland		3,4	3,4	3,8	4,1	1,6	1,4	1,5	1,7	5,4	5,1	5,8	6,2
Nieuw Zeeland	4	4,6	5,2	1,5	1,6	6,5	7,4
Noorwegen	4	4,3	3,8	3,8	4,2	1,6	1,2	1,3	1,4	5,9	5,1	5,6	6,2
Polen		3,6	3,9	3,7	3,6	0,8	1,1	1,6	1,5	5,2	5,6	5,9	5,8
Portugal		3,5	3,7	3,7	4,0	0,9	1,0	1,3	1,4	4,9	5,2	5,5	5,9
Slowakije	2	3,1	2,7	2,9	3,1	0,7	0,8	0,9	0,9	4,6	4,1	4,4	4,7
Slovenië		4,1	4,0	1,3	1,3	6,0	6,0
Spanje		3,8	3,2	2,9	3,3	1,0	1,1	1,1	1,3	5,3	4,8	4,6	5,6
Zweden		4,1	4,2	4,2	4,2	1,5	1,6	1,6	1,8	6,0	6,3	6,4	6,7
Zwitserland	4	3,9	4,1	4,4	4,4	1,1	1,1	1,4	1,3	5,3	5,5	6,1	6,0
Turkije	4	1,2	1,8	0,5	0,8	1,7	2,5
VK		3,6	3,5	4,4	4,5	1,1	1,0	1,3	1,3	5,2	4,9	6,0	6,0
VS		3,8	3,9	3,7	4,3	2,3	2,7	2,8	2,6	6,6	6,9	6,9	7,3
OESO gemiddelde		3,6	3,5	3,8	4,0	1,2	1,3	1,5	1,6	5,4	5,3	5,8	6,2
Argentinië		4,9	1,4	7,0
Brazilië	4	2,6	2,4	3,2	4,3	0,7	0,7	0,8	0,8	3,7	3,5	4,4	5,5
India	4	2,2	1,3	3,5
Indonesië	3	2,5	0,7	3,6
Rusland	4	...	1,7	1,5	2,4	...	0,5	0,6	1,8	...	2,9	2,9	5,5
Zuid Afrika	4	3,9	0,6	4,8

1. Referentiejaar 2008 i.p.v. 2009

2. Sommige onderwijsniveaus zijn anders gerangschikt

3. Referentiejaar 2010 i.p.v. 2009

4. Alleen publieke uitgaven (voor Zwitserland alleen tertiair onderwijs; voor Noorwegen alleen in primair en (post-)secundair onderwijs; Voor Estland, Nieuw Zeeland en Rusland voor 1995 en 2000)

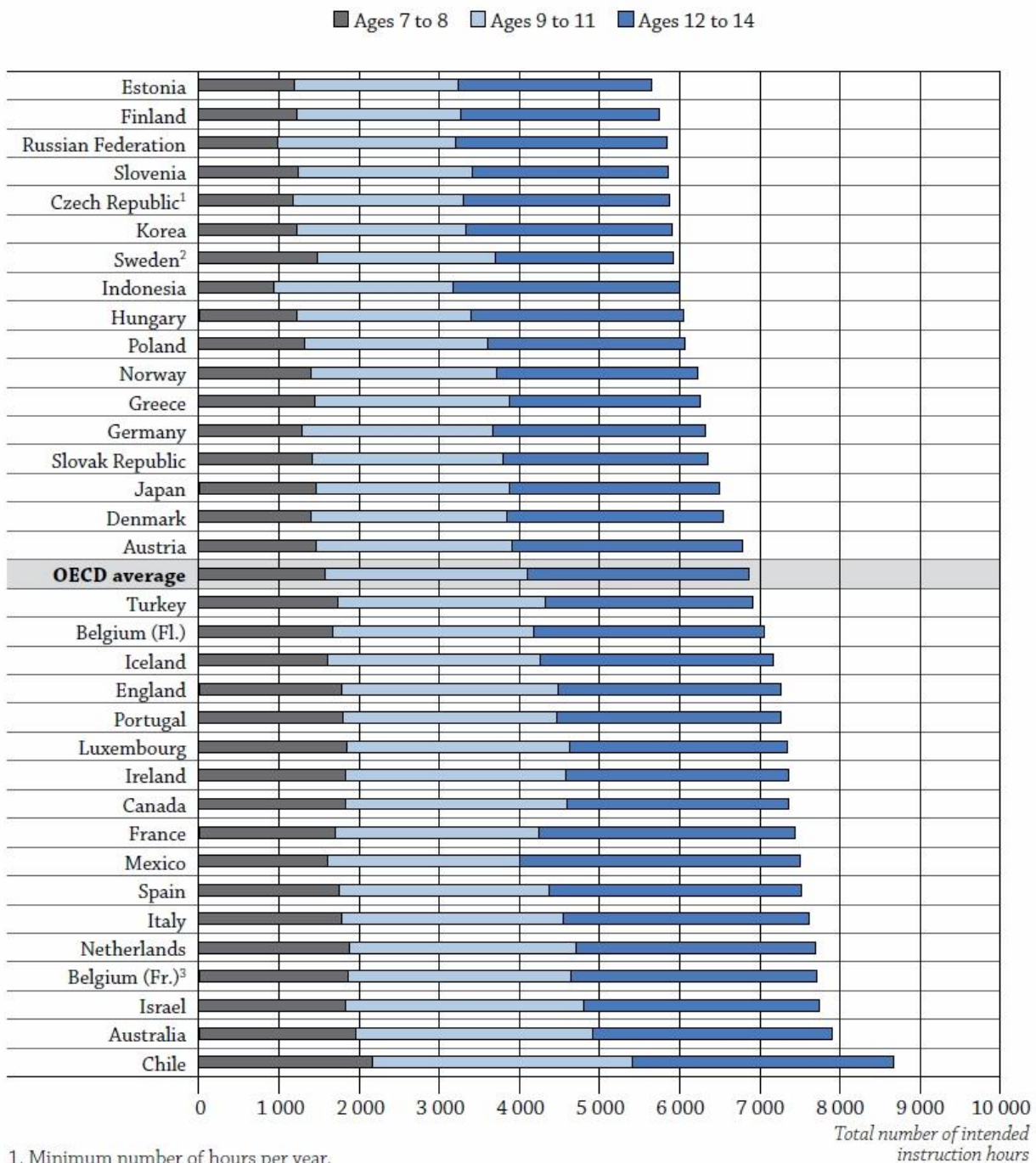
Bron: *Education at a glance 2012* OECD (2012), p. 244

Het primaire en (post-) secundaire onderwijs werd in 2009 voor 97 procent gefinancierd door de Russische overheid (meer dan het OESO-gemiddelde van 91 procent) en voor het

grootste deel door de plaatselijke overheid (69 procent). De federale overheid nam slechts 3,3 procent van de onderwijsuitgaven voor zijn rekening. Het overheidsaandeel in het tertiaire onderwijs is veel kleiner: 65 procent (70 procent in de OESO).

Rusland kent volledige leerplicht van 7 tot en met 14 jaar (de leerplicht eindigt met 17 jaar). In deze periode krijgen leerlingen 5.835 lesuren, zo'n 1000 uur minder dan gemiddeld in de OESO-landen. Alleen Estland en Finland scoren lager. Het Russische onderwijs is echter veel meer geconcentreerd op de kernvakken (taal, wiskunde en natuurwetenschappen), zodat de lestijd voor deze onderwerpen op gemiddeld niveau is.

Figuur 3 **Totaal aantal intentionele lesuren in publieke instellingen, 7 t/m 14 jaar (2010)**

1. Minimum number of hours per year.

2. Estimated because breakdown by age is not available.

3. "Ages 12-14" covers ages 12-13 only.

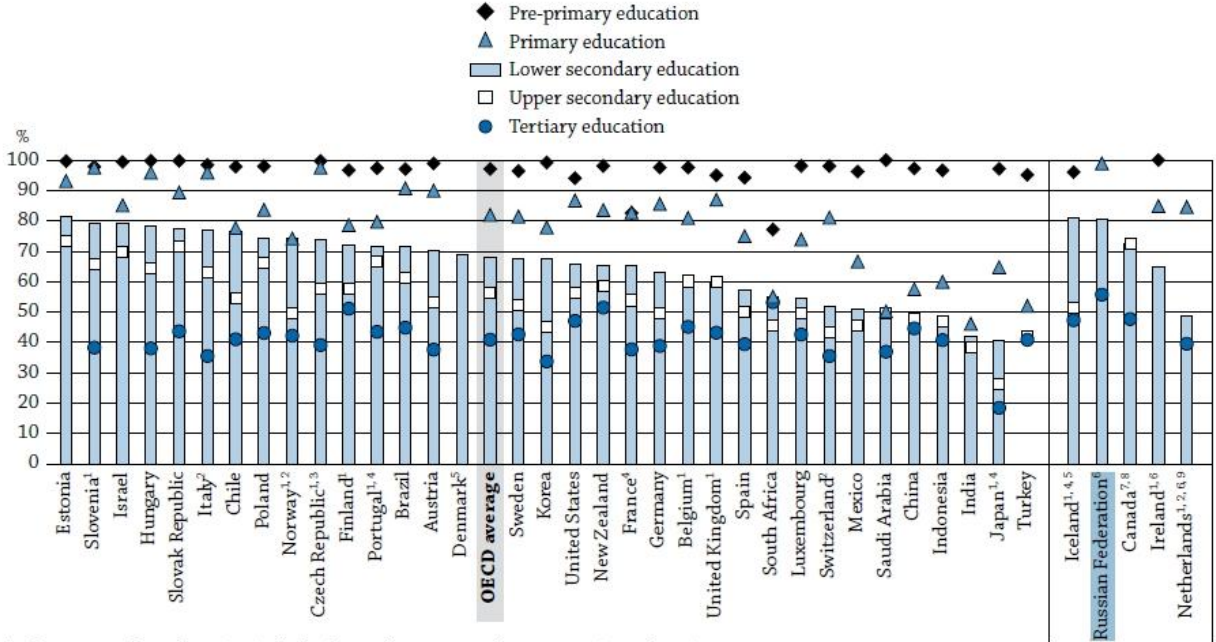
Opm. In de meeste landen, waaronder Rusland, is de intentionele lestijd geheel verplicht.

Bron: *Education at a glance 2012* OECD (2012), p. 424

Driekwart van de onderwijzers in Rusland zijn vrouwen (figuur 4). Dit is het grootste aandeel van alle onderzochte landen. In alle landen daalt het aandeel vrouwen sterk

naarmate het onderwijspeil hoger wordt, maar in Rusland blijft er op alle niveaus een duidelijke vrouwelijke meerderheid. Op het tertiaire niveau is 57 procent van het onderwijzend personeel vrouw, tegen 41 procent gemiddeld in de OESO.

Figuur 4 Aandeel vrouwen onder de leraren in publiek en privaat onderwijs (% , 2010)

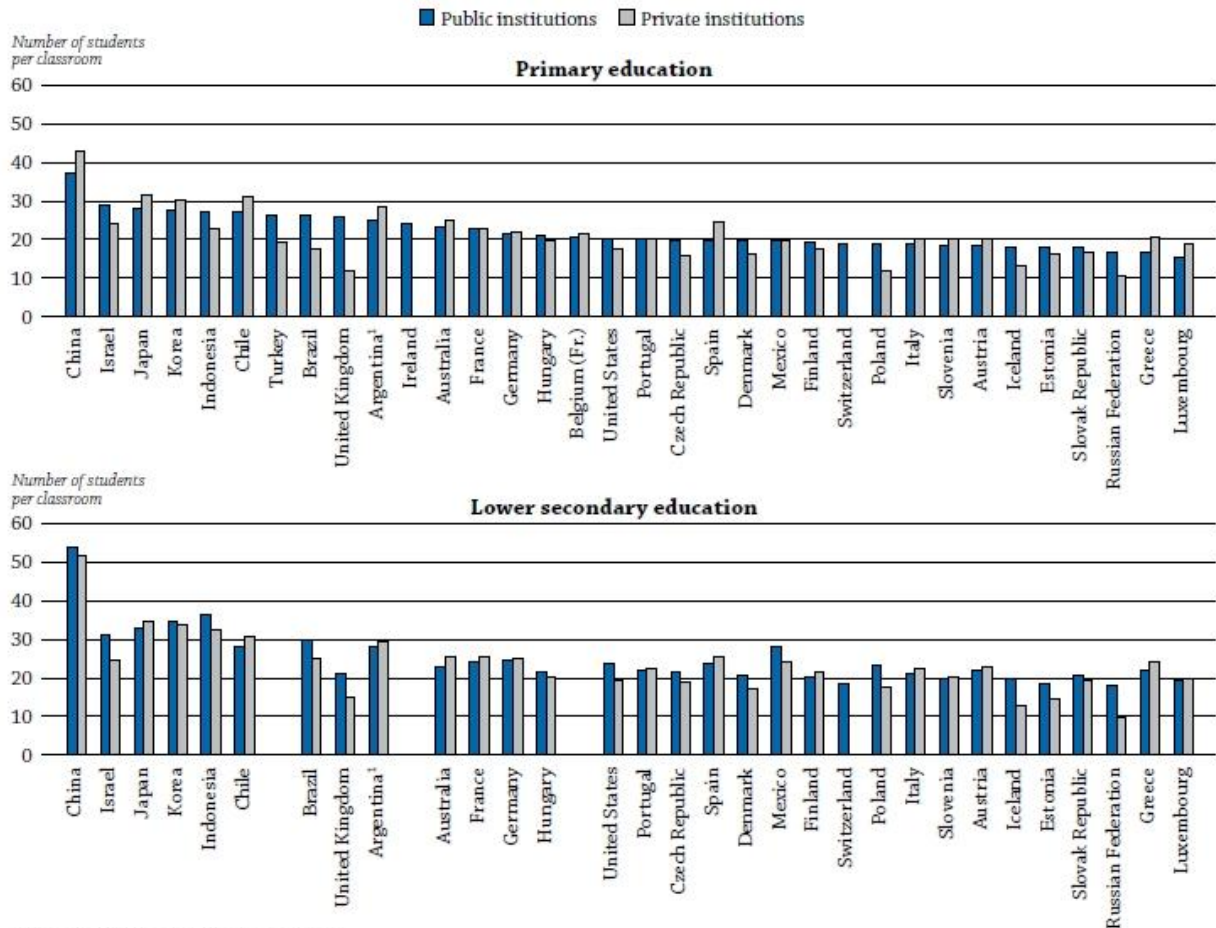

1. Upper secondary education includes (part of) post-secondary non-tertiary education.
2. Public institutions only.
3. Upper secondary education includes tertiary type-B education.
4. Tertiary education includes (part of) post-secondary non-tertiary education.
5. Lower secondary education includes primary education.
6. Lower secondary education includes upper secondary education.
7. Lower secondary education includes pre-primary and primary education.
8. Year of reference 2009.
9. Primary education includes pre-primary education.

Bron: *Education at a glance 2012* OECD (2012), p. 486

Figuur 5 toont de beperkte omvang van de klassen in Rusland. Gemiddeld tellen klassen in het basisonderwijs in de OESO ruim 21 leerlingen, maar in Rusland nog geen 17. De beperkte omvang van de gemiddelde klas komt onder meer omdat veel plattelandsscholen erg klein zijn. In het lager middelbaar onderwijs telt een klas in de OESO 23 leerlingen en in Rusland 19. In Russisch privé-instellingen zijn de klassen nog veel kleiner. In de OESO is het verschil in klasgrootte tussen publiek en privé-onderwijs nihil.

Figuur 5 Gemiddelde klasgrootte in private en publieke instellingen (2010)

1. Year of reference 2009 instead of 2010.

Bron: *Education at a glance 2012* OECD (2012), p. 446

Education at a Glance 2012 van de OESO gaat over de kosten, organisatie, deelname aan en resultaten van onderwijs en andere indicatoren. Het zegt niet zoveel over de kwaliteit van het onderwijs, wat ook moeilijk te bepalen is. Verschillende onderzoeken pogen de resultaten van het onderwijs internationaal te vergelijken, maar de rapporten zijn bepaald niet eensluidend. Rusland scoort bijvoorbeeld continu beneden gemiddeld in de PISA-rangorde bij alle kernvakken (waaronder leesvaardigheid), terwijl de PIRLS-studie uit 2007, die de leesvaardigheid meet, Rusland op de eerste plaats zet. Natuurlijk zijn er verschillen tussen beide studies (methodologie, onderzochte leeftijdsgroep, aantal landen), maar het verschil in uitkomst blijft groot. Het is immers slecht voorstelbaar dat de Russische leerling op 10-jarige leeftijd de beste van de wereld is (PIRLS) en vijf jaar later een achterstandskindje is geworden (PISA).

Onomstreden is dat de kwaliteit van het Russische universitair onderwijs is verslechterd. Russische universiteiten zijn gezakt in de internationale rangorde en hanteren verouderde lesmethoden. Dit is echter niet ten koste gegaan van de populariteit van het Russische universitair onderwijs, want het aantal buitenlanders (met name uit de GOS-landen) dat in Rusland studeert nam tussen 2005 en 2010 toe met 78 procent. Vier procent van alle buitenlandse studenten koos in 2010 voor Rusland. Dit is bijna twee keer zoveel als in 2000.

Voor elk land geldt: hoe hoger de opleiding, hoe hoger de verdiensten en hoe kleiner de kans op werkloosheid. Voor Rusland is dit nog sterker het geval omdat de economie sinds 2009 met zo'n vier procent per jaar groeit en de beroepsbevolking gaat krimpen. Het is dus niet onwaarschijnlijk dat de hoge verwachtingen die 15-jarige Russen van hun opleiding hebben zullen uitkomen. Russische meisjes hebben nog hogere verwachtingen dan jongens (PISA 2006).

Tabel 3 Publieke en private onderwijsuitgaven per onderwijssoort in 2009 (%bbp)

	noten	Voorschools			Primair en (post-) secundair			Tertiair			Totaal		
		Publiek ¹	Privaat ²	Totaal	Publiek ¹	Privaat ²	Totaal	Publiek ¹	Privaat ²	Totaal	Publiek ¹	Privaat ²	Totaal
Australië		0,06	0,05	0,11	3,6	0,6	4,2	0,7	0,9	1,6	4,5	1,5	6,0
Oostenrijk		0,55	0,04	0,59	3,8	0,1	3,9	1,4	0,1	1,4	5,7	0,2	5,9
België		0,60	0,02	0,62	4,3	0,2	4,4	1,4	0,1	1,5	6,4	0,3	6,7
Canada	3, 4	x(4)	x(5)	x(6)	3,2	0,4	3,6	1,5	0,9	2,5	4,8	1,3	6,1
Chili	5	0,60	0,14	0,74	2,9	0,8	3,6	0,8	1,6	2,5	4,3	2,6	6,8
Tsjechië		0,47	0,04	0,51	2,6	0,3	2,9	1,0	0,2	1,3	4,2	0,6	4,8
Denemarken	4	0,91	0,13	1,04	4,7	0,1	4,8	1,8	0,1	1,9	7,5	0,3	7,9
Estland		0,48	0,01	0,49	4,1	0,1	4,2	1,3	0,3	1,6	5,9	0,4	6,3
Finland		0,40	0,04	0,45	4,1	n	4,1	1,8	0,1	1,9	6,3	0,1	6,4
Frankrijk		0,68	0,04	0,72	3,8	0,2	4,1	1,3	0,2	1,5	5,8	0,5	6,3
Duitsland		0,44	0,19	0,63	2,9	0,4	3,3	1,1	0,2	1,3	4,5	0,8	5,3
Griekenland	
Hongarije		0,72	3,0	1,0	4,8
IJsland		0,79	0,23	1,02	5,0	0,2	5,2	1,2	0,1	1,3	7,3	0,7	8,1
Ierland		n	n	n	4,6	0,1	4,7	1,4	0,3	1,6	6,0	0,4	6,3
Israel		0,68	0,18	0,87	3,8	0,2	4,0	1,0	0,6	1,6	5,8	1,3	7,2
Italië		0,46	0,04	0,51	3,3	0,1	3,4	0,8	0,2	1,0	4,5	0,4	4,9
Japan	4	0,10	0,12	0,22	2,7	0,3	3,0	0,5	1,0	1,6	3,6	1,7	5,2
Korea		0,11	0,15	0,26	3,6	1,1	4,7	0,7	1,9	2,6	4,9	3,1	8,0
Luxemburg		0,59	0,01	0,60	3,2	0,1	3,3
Mexico		0,53	0,12	0,65	3,3	0,7	4,0	1,0	0,4	1,4	5,0	1,2	6,2
Nederland		0,41	n	0,41	3,7	0,4	4,1	1,2	0,5	1,7	5,3	0,9	6,2
Nieuw Zeeland		0,48	0,10	0,58	4,5	0,7	5,2	1,1	0,5	1,6	6,1	1,3	7,4
Noorwegen		0,35	0,06	0,41	4,2	1,3	0,1	1,4	6,1
Polen		0,52	0,12	0,64	3,5	0,2	3,6	1,1	0,5	1,5	5,0	0,8	5,8
Portugal		0,40	n	0,40	4,0	n	4,0	1,0	0,4	1,4	5,5	0,4	5,9
Slowakije	4	0,42	0,08	0,50	2,7	0,3	3,1	0,7	0,3	0,9	4,1	0,6	4,7
Slovenië		0,56	0,15	0,71	3,6	0,3	4,0	1,1	0,2	1,3	5,3	0,7	6,0
Spanje		0,71	0,21	0,92	3,1	0,2	3,3	1,1	0,3	1,3	4,9	0,7	5,6

	noten	Voorschools			Primair en (post-) secundair			Tertiair			Totaal		
		Publiek ¹	Privaat ²	Totaal	Publiek ¹	Privaat ²	Totaal	Publiek ¹	Privaat ²	Totaal	Publiek ¹	Privaat ²	Totaal
Zweden		0,73	n	0,73	4,2	n	4,2	1,6	0,2	1,8	6,6	0,2	6,7
Zwitserland		0,21	3,8	0,6	4,4	1,4	5,5
Turkije	
VK		0,26	n	0,26	4,5	n	4,5	0,6	0,7	1,3	5,3	0,7	6,0
VS		0,34	0,08	0,43	3,9	0,3	4,3	1,0	1,6	2,6	5,3	2,1	7,3
Oeso gemiddelde		0,47	0,08	0,55	3,7	0,3	4,0	1,1	0,5	1,6	5,4	0,9	6,3
Argentinië		0,46	0,21	0,66	4,4	0,5	4,9	1,1	0,3	1,4	6,0	1,0	7,0
Brazilië		0,40	4,3	0,8	5,5
India		0,04	2,2	1,3	3,5
Indonesië	5	0,02	0,02	0,04	2,0	0,4	2,5	0,5	0,2	0,7	3,0	0,6	3,6
Rusland		0,74	0,13	0,87	2,3	0,1	2,4	1,2	0,6	1,8	4,7	0,8	5,5
Zuid Afrika		0,05	3,9	0,6	4,8

1. Inclusief onderwijssubsidies aan huishoudens en directe onderwijsuitgaven van internationale bronnen

2. Inclusief netto publieke onderwijssubsidies

3. Referentiejaar 2008

4. Sommige onderwijsniveaus zijn anders gerangschikt

5. Referentiejaar 2010

Bron: *Education at a glance 2012* OECD (2012), p. 246

[Terug naar 'Achtergrond'](#)